

קיצור הלכות ערב פסח שחל בשבת

מתוך הגדה של פסח "שיר ציון"

ע"י הרב בן ציון נשר שליט"א, רב פוסק ואב"ד

- א. דעת רוב הפוסקים שבשנה זו מקדימים דרשת שבת הגדול, לשבת ז' בניסן ("משנה ברורה" סי' תכ"ט סק"ב), ויש אומרים שדורשים בשבת ערב פסח ("ערוך השלחן" שם).
- ב. נחלקו הפוסקים בענין הפטרת "וערבה", אם מפטירין כשחל ערב פסח בשבת, ופשט המנהג שלעולם מפטירין וערבה בשבת הגדול.
- ג. בודקין את החמץ ביום חמישי בערב, אור ליום ו' י"ג בניסן, מיד אחר צאת הכוכבים, (כבכל שנה באור לארבעה עשר), ומברכין על הבדיקה, ואומרים אחריה "כל חמירא" כבשאר בשנים. ויצניע את החמץ שנועד לאכילה ביום ו' ובשבת.
- ד. אע"פ שאסור לאכול קודם הבדיקה, מכל מקום בכור שהתענה היום וקשה לו לבדוק, מותר באכילת עראי.
- ה. הבכורים מתענים ביום חמישי י"ב ניסן, ולפי המנהג הפשוט שנפטרים כל שנה ע"י "סיום", הוא הדין בשנה זו אם השתתפו בסיום ביום ה', אין צריכים להשלים תענית ביום ו' ואף לא להשתתף שוב בסיום, (כאשר העלינו בע"ה ב"שבי ציון" סי' י').
- ו. ביום ששי י"ג ניסן, אין צורך להקדים התפילה, כיון שמותר לאכול חמץ כל היום, ואומרים בתפילה "מזמור לתודה" ו"למנצח".
- ז. אע"פ שאוכלים חמץ כל יום הששי עד שבת בבקר סוף זמן איסורו, מכל מקום גם השנה שורפין את חמץ קודם שעה חמישית (זמנית), כמו בכל השנים, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים. אבל אין מבטלין אותו באמירת "כל חמירא" אלא בשבת קודם סוף שעה חמישית.
- ח. מנקים ומצניעים את כלי החמץ. שאין צריכין אותם לשבת.
- ט. מוכרין את החמץ גם בשנה זו ביום ששי בבקר כמו בכל השנים, והרב מתנה עם הגוי שתחול המכירה שעה קלה לפני כניסת השבת.
- י. מי ששכח ולא הכשיר איזה כלי לפסח, מותר לו להכשירו ביום ששי במשך כל היום.
- יא. האופים מצות מצוה, יאפו ביום ששי אחר חצות היום, ואין צריך לבטל הפירורים קודם הלישה. ויזהרו להפריש חלה מן המצות לפני כניסת השבת.
- יב. מצת מצוה שנאפתה לליל הסדר, היא "מוקצה" בשבת, ואסור לטלטלה.
- יג. צריך לצלות את ה"זרוע" לסדר מערב שבת, ואם שכחו לצלותו מערב שבת, יצלוהו במוצאי שבת, ויזהרו לאכלו בחג ביום, מפני שבליה אסור לאכלו, ואם לא יאכלנו בחג ביום, אסור

לצלוחתו. והוא הדין ל"ביצה" שבקערה, שיש לבשלה ביום ששי, ואם שכח יבשלנה בליל החג, ויאכלנה בסעודה.

יז. יזהרו לבדוק את עלי החסה ל"מרור" ביום ששי, ויניחנה במקום קר ויבש, ולא יניחנה בתוך מים, שלא יהיה לה דין כבוש, ולא יוכל לצאת בה ידי חובה.

יח. הנהגים לקחת "חריין" למרור, צריכים לרסקו בערב שבת, ולאחסנו בכלי סגור היטב, כדי שלא יפוג טעמו עד ליל הסדר.

יט. את מי המלח לטיבול ה"כרפס", יש להכין ביום ששי, ואם שכחו יכינו בליל הסדר עם מעט מלח, רק לצורך הטיבול.

יז. את החרוסת יש להכין מערב שבת.

יח. מה טוב אם הדבר אפשרי, להכין עוד בערב שבת, את שלחן ה"סדר", מושב ה"הסיבה", ה"קערה", וכל הדרוש לליל התקדש חג, כדי שלא יצטרכו לשהות במוצאי שבת בהכנות, שהרי אסור להכין משבת ליו"ט.

יט. אין מבשלים לשבת זו, כל תבשיל שעשוי מחמץ גמור, כגון "קוגל" וגריסים וכדומה מחמישה מיני דגן, לפי שהם נדבקים לסיר ואי אפשר לנקותו היטב בשבת.

כ. תבשילים חמים לשבת, יש לבשל מאכלים הכשרים לפסח, ובכלי הפסח, ולהעמידם על פלטה הכשרה לפסח.

כא. מה טוב להשתמש בכלים חד פעמיים, ואז אין בעיה להעביר מכלי הפסח לצלחות וקערות.

כב. אם משתמשים בצלחות וקערות של חמץ, יעבירו את האוכל החם מהכלי שע"ג האש, לכלי של פסח, וממנו לכלי של חמץ.

כג. אם השתמשו בכלי חמץ, יש לקנח את הכלים בניר יבש לפני זמן איסור החמץ, ולא ידיחום במים, ומיד יצניעום במקום המיוחד.

כד. מעיקר הדין מותר לאכול מצה בליל שבת, אך מנהגנו שלא לאכול מר"ח ניסן, ויש נמנעים כבר מפורים, ובשבת ביום אסור מעיקר הדין. והוא הדין למצה מטוגנת או מבושלת.

כה. לפיכך, אם אוכלים חמץ, יזהרו להכין במידה, כדי שלא ישאר הרבה לאחר זמן איסורו.

כו. ישנה אפשרות לאכול "מצה עשירה", היינו שנילושה במי פירות או בביצים, ואף שברכתה בכל השנה "מזונות", מ"מ קביעת הסעודה של שבת, קובעת אף לברכת "המוציא" ו"ברכת המזון".

כז. בשבת בבקר משכימין לתפילה, וממהרין קצת, כדי להספיק ולאכול את החמץ קודם זמן איסורו.

כח. אחר האוכל אם נשאר חמץ, יש לפררו לפירורים ולהשליכו לבית הכסא.

כט. יטאטו את הבית, ואסור לטאטא במטאטא של קש, ובמקום שאוכלים לא יפרסו שטיחים בשבת זו, כי אי אפשר לנקותם מפירורים.

ל. ירוחץ ידיו וישטוף פיו, משיירי החמץ לאחר האכילה.

לא. לקראת סוף שעה חמישית (זמנית), צריך לבטל את החמץ באמירת "כל חמירא", כבשאר שנים בזמן השריפה.

- לב.** טוב להפקיר את פחי האשפה מערב שבת, כי מצוי שזורקים שם שיירי חמץ, ולא יפנום עד חול המועד.
- לג.** חצי שעה אחר חצות היום, מתפללים מנחה, ואחריה נוהגים לומר סדר הקרבת קרבן פסח, ואם ע"י כך יתאחר מהאכילה, יאמר לאחר האכילה.
- לד.** סעודה שלישית לאחר מנחה, ואוכלים מתבשילים של פסח בלי נטילת ידיים וברכת המזון, ואין שותים יין בסעודה זו, ואסור לאכול מתחילת השעה העשירית (בשעות זמניות).
- לה.** בצאת השבת, תאמרנה הנשים (בלא שם ומלכות) "ברוך המבדיל בין קדש לחול, בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה, ברוך המבדיל בין קדש לקדש". ומותרות בבישול ובהכנת הסדר.
- לו.** אחר כך מדליקות הנרות, (יש להכין אש דולקת מע"ש, וכמו כן להכין נרות בפמוטים), ומברכות קודם ההדלקה "להדליק נר של יום טוב", ומוסיפות "שהחיינו".
- לז.** בתפילת ערבית מוסיפים "ותודיענו".
- לח.** סדר הקידוש – יקנה"ז, יין קידוש נר הבדלה זמן.
- לט.** בברכת "אשר גאלנו", יש משנים את הנוסח בשנה זו, ואומרים "ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים".

שיעורי המצוות

א. ארבע כוסות:

1. שיעור רביעית הקטן 86 גרם (כמנין "כוס"), הגדול 150 גרם (כמנין "כוס הגון").
2. ארבע כוסות מדרבנן ואפשר להקל בשיעורן. אולם כוס ראשונה שהיא של קידוש, שעיקרה מן התורה, נכון להחמיר בשיעור הגדול.
3. נכון לשתות כל הכוס בבת אחת, ועכ"פ לא יפחות מרוב רביעית.
4. מי שקשה לו לשתות יין, עדיף לשתות יין בשיעור קטן, מאשר מיץ ענבים בשיעור הגדול.

ב. מצה:

1. שיעורה הגדול כמעט מצת מכונה שלמה (בשל יד קשה לקבוע במדויק), השיעור הקטן חצי מצת מכונה.
2. לכזית ראשון, יש לאכול שני כזיתים אחד למוציא ואחד למצה, וכזית מצה הוא מה"ת וראוי להחמיר בשיעורו.
3. לכורך די בחצי מצה.
4. לאפיקומן, לכתחילה יש לאכול שני כזיתים (אחד זכר לפסח, והשני זכר למצה הנאכלת עמו) ועכ"פ לא יפחות מכזית. ויש אומרים שהיא עיקר חיוב אכילת מצה, לכן יש להחמיר בו עצמו כשיעור, ולהקל בכזית הנוסף שעמו.

ג. מרור :

1. אע"פ שמרור בזמן הזה מדרבנן, מ"מ מכיון שמברכים על "אכילת" מרור, נכון להחמיר בו בשיעור של 27 גרם.
2. אולם במרור של כורך אפשר להקל בו לכל אדם, ודי בשיעור של 17 גרם.
3. כל האכילות צריכות שיהיו בכדי אכילת פרס, דהיינו שלא ישהה באכילתן יותר מארבע דקות.
4. יש להזהר לגמור אכילת אפיקומן קודם חצות הלילה.
5. ישתה ארבע כוסות ויאכל כזית מצה, כורך ואפיקומן בהסיבה על צד שמאלו.
6. שכח ושתה בלא הסיבה, לא יחזור וישתה שוב, משום שנראה כמוסיף על הכוסות, ורק בכוס השניה יחזור וישתה.
7. אכל מצה בלא הסיבה יחזור ויאכלנה שוב בהסיבה, אבל בכורך או באפיקומן לא יחזור ויאכלם.
8. נשים חייבות בכל מצוות הלילה, הגדה ודי' כוסות ומצה ומרור, כשיעורן. אולם לקטנים החייבים בחינוך, יתן לפי יכולתם.

הנוסעים מביתם לחג הפסח

- א. יש שנהגו בביתם כל מיני חומרות, ובבתי המלון אף הכשרים למהדרין, לא נהגו בכולן. לכן חייבים לברר היטב את מרכיבי המזון. אם נתקלים בבעיה, יש לשאול שאלת חכם, על מה ואיך מועילה התרת נדרים בזה.
- ב. הנוסעים בערב שבת בבקר לאחר שריפת החמץ, וסוגרים את הדירה ומוכרים לנכרי, יבדקו חמץ בביתם בלילה שלפני בברכה, ויתכוונו שלא לכלול במכירה את כל הבית, מכיון שנחלקו הפוסקים אם צריך בדיקה כשהחמץ יהיה מכור לנכרי.
- ג. הנוסעים לפני ליל בדיקת חמץ, יבדקו בלילה שלפני נסיעתם, לאור הנר, בלא ברכה, ויאמרו נוסח כל חמירא וכו' שלאחר הבדיקה.
- ד. הבאים למלון, יבררו אם בעלי המלון סדרו בדיקת חמץ, ואם לאו יבדקו בעצמם את חדרם ללא ברכה.
- ה. בכל מקרה בשבת בהגיע זמן הביעור, צריך לומר הנוסח "כל חמירא" הנאמר בכל שנה לאחר השריפה. אפילו אין לו חמץ לבערו מן העולם כעת.
- ו. יש לדאוג שיגיע לכל אחד מהמשתתפים, שיעור כזית מכל מצוות הסדר, ואין להסתפק בשיריים מקערתו של עורך הסדר. ומה טוב אם יסדר כל אחד לפניו קערה בפני עצמה.
- ז. כמו כן יש להדר לכתחילה לומר כל נוסח ההגדה, ולבארה לבני ביתו ולא לסמוך רק על עורך הסדר.

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו, בביאת ינון ובבנין אפיריון, ושם נשיר שיר חדש על גאולתינו ועל פדות נפשנו, ונאמר לפניו הללוי-ה.